

ПРОГРАМА З КУРСУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДО ДЕРЖАВНОГО ІСПИТУ

Вступ. Українська мова – державна мова України. Конституція України про функціонування та розвиток мов в Україні. Українська мова серед інших мов світу. Українська мова як національна мова українського народу і форма його національної культури. Основні етапи формування та розвитку української мови від найдавніших часів до наших днів. Назви „Україна”, „український”.

Роль І. П. Котляревського в становленні нової української літературної мови. Т. Г. Шевченко – основоположник нової української літературної мови. Основні тенденції розвитку української літературної мови (II половина XIX–поч. XX ст.). Внесок М. М. Коцюбинського, І. Я. Франка, Лесі Українки в розвиток української літературної мови. Закон про мови в Україні. Мовна ситуація в сучасній Україні.

Літературна мова й діалекти. Наріччя української мови. Коротка характеристика фонетичних, граматичних і лексичних рис північного наріччя. Коротка характеристика фонетичних, граматичних і лексичних рис південно-західного наріччя. Коротка характеристика фонетичних, граматичних і лексичних рис південно-східного наріччя. Українська літературна мова як унормована й опрацьована форма загальнонаціональної мови, її писемна й усна форми. Сучасна українська мова як об’єкт наукового вивчення. Специфічні риси української мови в галузі фонетики, лексики, морфології та синтаксису.

Стиль як лінгвістичне поняття. Функційно-стилістичне багатство української мови. Функційні стилі сучасної української літературної мови. Основні тенденції розвитку української літературної мови на сучасному етапі.

Структура мови. Знакова природа мови. Типи знаків. Мова як особлива знакова система. Мова як система систем. Рівні мовної системи. Природа й сутність мови. Системний характер мови. Парадигматичні, синтагматичні й ієрархічні відношення між мовними одиницями. Основні й проміжні рівні мови.

Мова і суспільство. Суспільна природа мови. Функції мови. Соціальна зумовленість мовних явищ. Соціальний характер мовної норми. Залежність стану мови від стану суспільства. Мова як найважливіша етнічна ознака. Мова, нація і держава. Мова і культура. Актуальні напрями сучасної лінгвістики.

ФОНЕТИКА І ФОНОЛОГІЯ. Предмет фонетики і фонології, зв’язок з іншими лінгвістичними дисциплінами. Загальна характеристика фонетичної системи сучасної української мови.

Основні звукові одиниці мови: лінійні (сегментні) – звуки – та нелінійні (суперсегментні) – наголос, інтонація (принципи їх розмежування). Акустичні властивості мовних звуків. Три аспекти вивчення звука.

Голосні та приголосні звуки (загальна характеристика). Будова мовленнєвого апарату, функції окремих його частин. Активні та пасивні органи мовлення. Акустико-артикуляційна класифікація голосних звуків: за рядом; ступенем підняття язика; за наявністю чи відсутністю лабіалізації. Акустико-артикуляційна класифікація приголосних звуків: за способом і місцем творення, за ступенем палаталізації, за участю голосу і шуму. Додаткові артикуляційні ознаки приголосних звуків: подовження та подвоєння. Зміни приголосних у потоці мовлення. Акомодация, асиміляція та дисиміляція. Спрощення в групах приголосних.

Система фонем сучасної української літературної мови. Поняття про фонему. Диференційні ознаки та функції фонем. Поняття позиції у фонології. Головні вияви і варіанти фонем. Вокалізм. Консонантизм.

Фонетична і фонематична транскрипції, їхні принципи. Міжнародний фонетичний алфавіт.

Фономорфологія. Історичні чергування голосних фонем. Чергування о, е – і (з історичними коментарями). Чергування о, е з „нулем звука” (історичний коментар). Чергування е–о після шиплячих та й (з історичним коментарем). Найдавніші чергування голосних фонем. Чергування і – й; у – в в українській мові.

Історичні чергування приголосних фонем. Чергування г–ж–з’; к–ч–ц’; х–ш–с’ (з історичним коментарем). Чергування твердих і м’яких приголосних фонем. Взаємодія приголосних з ј (з історичними коментарями).

Склад як одиниця фонетичної системи. Функції складу. Типи складів (прикриті, напівприкриті й неприкриті; відкриті, закриті та напівзакриті). Український складоподіл. Морфемне членування і складоподіл. Орфографічний і фонетичний складоподіл.

Український наголос, його функції та ознаки. Значення наголосу для словникового складу і граматичного ладу української мови. Місце наголосу в слові української мови. Рухомий і нерухомий наголоси при словозміні та словотворенні. Енклітики і проклітики. Головний і побічний наголоси. Акцентологія.

Інтонація як ритмомелодична характеристика мовлення. Основні види інтонаційних структур у реченні. Закінчена й незакінчена інтонація. Компоненти інтонації: фразовий наголос, паузи, мелодика, тембр і темп.

ОРФОЕПІЯ. Поняття орфоєпії. Основні риси української літературної вимови. Випадки порушення орфоєпічних норм. Деякі особливості вимови слів іншомовного походження. Орфоєпічні варіанти, їх місце в літературній вимові. Засоби милозвучності. Сучасні орфоєпічні словники та довідники української мови.

ГРАФІКА Й ОРФОГРАФІЯ. Найдавніші відомості з історії української графіки та орфографії. Історичні пам’ятки української писемності. Український алфавіт. Графічні засоби української мови. Основні

вимоги до алфавітного письма. Співвідношення між буквами українського алфавіту та фонемами української літературної мови.

Історія та принципи українського правопису. Нова редакція українського правопису: основні засади орфографії.

Основні правила вживання м'якого знака й апострофа. Правопис слів іншомовного походження. Правопис українських та інших слов'янських і неслов'янських прізвищ. Правопис складних слів. Сучасні орфографічні словники та довідники української мови.

ЛЕКСИКОЛОГІЯ. Предмет лексикології. Зв'язок лексикології з іншими мовознавчими дисциплінами.

Слово в лексико-семантичній системі мови. Ознаки слова як мовної одиниці. Слово і поняття. Знакова природа слова. Структурні ознаки слова: фонетична оформленість, внутрішньоструктурна цілісність, відокремлено-оформленість. Кореляція форми і змісту в слові. Внутрішня форма слова, її види. Лексика української мови як система. Відкритість лексичної системи, мікросистемність. Однозначність і багатозначність слів в українській мові. Семантична структура полісемантичного слова. Пряме і переносне значення слова. Типи переносних значень. Способи тлумачення лексичного значення слова. Найважливіші тлумачні словники української мови. Стилiстичні можливості слова.

Явище омонімії. Типи омонімів і шляхи їх появи. Питання про критерії розрізнення омонімії та полісемії. Відмежування лексичних омонімів (повних і часткових) від омофонів, омографів і омоформ. Джерела омонімії. Міжмовна омонімія. Функціонально-стилiстичне використання омонімів. Словники омонімів.

Синонімія як тип лексико-семантичних відношень. Джерела синонімії. Поняття синонімічного ряду та синонімічної домінанти. Класифікація та стилістичні функції синонімів. Використання синонімії в різних стилях мови. Словники синонімів.

Антонімія. Семантична та структурна класифікації антонімів. Енантіосемія як окремий різновид антонімії. Антитеза й оксюморон як стилістичні фігури. Словники антонімів.

Явище паронімії. Причини появи паронімів. Особливості паронімічного ряду. Класифікація і стилістичне використання паронімічної лексики. Пароніми та парономазія. Словники паронімів.

Склад і формування української лексики з погляду її походження. Споконвічно українські слова (індоевропейські, праслов'янські, давньоукраїнські). Власне українська лексика, її фонетичні та морфологічні особливості, функції. Лексичні запозичення з інших мов. Старослов'янізми, їхні семантичні, фонетичні, словотвірні та морфологічні ознаки. Стилiстичне використання старослов'янiзмів. Місце іншомовних слів у складі лексики української мови. Причини іншомовних запозичень та їхні стилістичні функції. Запозичення з класичних (грецької та латинської) мов. Ознаки слів західноєвропейського походження (англійського, німецького, французького, італійського). Тюркізми, їхні ознаки. Екзотизми та варваризми. Калькування

й кальки. Інтернаціональна лексика. Українська мова як джерело для лексичних запозичень іншими мовами. Етимологічні словники української мови. Запозичена лексика в тлумачних словниках української мови та словниках іншомовних слів.

Лексика української мови з погляду її вживання. Лексика загальнонародного вживання та лексика обмеженого вживання. Діалектна лексика, її роль у мові. Словники діалектної лексики. Спеціальна лексика, її функції. Терміни в різних стилях мови. Джерела термінотворення. Термінологічні словники української мови. Лексика, обмежена в ужитку соціальним середовищем: жаргонізми й арготизми, сленг. Мовні та стилістичні функції професіоналізмів, жаргонізмів та арготизмів. Словники жаргонної та арготичної лексики.

Стилістична диференціація лексики української мови. Міжстильова лексика. Розмовно-побутова лексика, просторіччя. Лексика книжного стилю. Роль стилістично забарвленої лексики. Склад лексики за експресивно-емоційним забарвленням: емоційно нейтральна лексика, позитивно забарвлена, негативно забарвлена, слова з гібридною оцінкою. Поетизми. Система стилістичних поміток у тлумачних словниках української мови. Ідеографічний словник нової лексики.

Активний і пасивний склад лексики сучасної української мови. Застарілі слова, їхні типи. Неологізми, їхні типи: загальномовні та індивідуально-авторські. Стилістичні функції застарілих слів і неологізмів. Словники архаїзмів. Словники нових слів і значень.

Особливості розвитку лексичного складу української мови кінця ХХ початку ХХІ ст.

ФРАЗЕОЛОГІЯ. Предмет фразеології, її зв'язок з іншими мовознавчими розділами. Джерела фразеології. Фразеологізм (фразема) – основна одиниця фразеологічної системи. Фразеологічне значення, його відмінність від лексичного. Типи фразеологізмів. Фразеологічна парадигматика. Типи фразеологізмів за семантикою: фразеологічні зрощення та фразеологічні єдності; фразеологічні сполучення; фразеологічні вислови. Класифікація фразеологізмів за структурою, стилістичним забарвленням та походженням. Лексико-граматичні варіанти фразеологічних одиниць. Явище полісемії, синонімії й антонімії фразеологізмів. Фразеологічні омоніми. Фразеологічна синтагматика. Фразеологічні засоби стилістики. Фразеологічні словники української мови. Особливості розвитку фраземіки української мови кінця ХХ початку ХХІ ст.

ЛЕКСИКОГРАФІЯ. Лексикографія як мовознавча дисципліна. Типи словників української мови, їхні кращі зразки. Короткі відомості щодо історії становлення і розвитку української лексикографії. Сучасний стан лексикографії в Україні.

МОРФЕМІКА. Морфеміка як учення про структуру слова. Зв'язок морфеміки з іншими лінгвістичними дисциплінами. Основні одиниці морфеміки: морфема, морф (аломорф, варіант морфеми).

Визначення морфеми. Розвиток поглядів на морфеми в українському

мовознавстві. Коренева морфема. Афіксальні морфеми.

Класифікації афіксів сучасної української мови. Класифікація афіксів за роллю в слові. Класифікація афіксів за місцем розташування в слові. Класифікація афіксів за семантичними функціями. Класифікація афіксів за формою. Класифікація афіксів за походженням. Співвідношення між регулярністю, продуктивністю і частотністю афіксів.

Поділ слова на морфеми. Морфемний аналіз слова. Поняття основи слова, три аспекти її виявлення. Подільність основи. Корінь – обов'язкова частина слова. Корені зв'язані та вільні; первинні та вторинні. Поняття синонімії та омонімії морфем. Інтерфікси. Афіксоїди, їхні різновиди та ознаки. Асемантичні морфеми. Основа слова. Основа словозміни, словотвору та формотворення. Історичні зміни в морфемній будові слова: спрощення, перерозклад, ускладнення та декореляція.

ДЕРИВАТОЛОГІЯ як окрема лінгвістична дисципліна. Загальнотеоретичне та практичне значення теорії словотвору. Зв'язок словотвору з морфологією, лексикою, синтаксисом. Поняття синхронії та діахронії в словотворі. Основні одиниці словотвору – твірні та похідні основи. Поняття похідності.

Комплексні одиниці словотвору. Словотвірна пара, словотвірний ланцюг. Словотвірна парадигма. Словотвірне гніздо. Ступеневий характер українського словотворення. Поняття словотвірного типу. Словотвірне значення. Класифікація словотвірних типів.

Способи словотворення. Типологія способів словотворення в сучасному мовознавстві.

Морфологічний спосіб словотворення та його різновиди. Префіксальний різновид морфологічного способу словотворення. Суфіксальний різновид морфологічного способу словотворення. Префіксально-суфіксальний різновид морфологічного способу словотворення. Постфіксальний різновид. Неафіксальні різновиди морфологічного способу словотворення. Осново- та словоскладання як різновиди морфологічного способу словотворення. Аббревіація – різновид морфологічного способу словотворення. Типи аббревіатур та стилістичні можливості їх уживання.

Морфолого-синтаксичний спосіб словотворення та його різновиди. Субстантивація – різновид морфолого-синтаксичного способу словотворення. Ад'єктивація – різновид морфолого-синтаксичного способу словотворення. Адвербіалізація – різновид морфолого-синтаксичного способу словотворення.

Лексико-синтаксичний та лексико-семантичний способи словотворення.

Стилістичні можливості засобів словотвору.

Словотвір основних частин мови. Словотвір іменників. Словотвір прикметників. Словотвір числівників. Словотвір займенників. Словотвір дієслів. Словотвір прислівників. Словотвір службових частин мови – прийменників, сполучників, часток.

Тенденції словотворення в українській літературній мові ХХ–ХХІ ст.

МОРФОЛОГІЯ. Основні поняття і предмет морфології. Зв'язок морфології з іншими лінгвістичними дисциплінами. Слово, словоформа, парадигма в морфології. Поняття граматичної категорії. Типи граматичних категорій. Поняття граматичної форми. Способи й засоби вираження граматичного значення.

Система частин мови в сучасній українській мові. Критерії визначення частин мови та історія їх становлення в українському мовознавстві. Повнозначні частини мови і службові слова (аналітичні синтаксичні морфеми). Іменник і дієслово як центральні (основні) частини мови. Взаємозв'язок іменникової та дієслівної семантики.

Іменник. Визначення іменника як частини мови. Взаємна зумовленість лексичного значення та граматичних ознак іменника.

Лексико-граматичні категорії іменника. Іменники – власні та загальні назви, назви істоти й неістоти. Іменники – конкретні та абстрактні назви, особливості семантики й відмінювання. Іменник – збірні та речовинні назви, особливості семантики та відмінювання.

Категорія роду іменника, її реальна та формальна семантика, засоби вираження. Історичні зміни у формуванні категорії роду іменників. Рід невідмінюваних іменників та аббревіатур. Стилiстичні функції граматичної категорії роду.

Категорія числа іменника, її зумовленість зовнішньою семантикою, засоби вираження. Історичні зміни у формуванні категорії числа іменників. Залишки форм двоїни (у значенні множини) у сучасній українській мові. Іменники *pluralia tantum* та особливості їх відмінювання. Іменники *singularia tantum*. Стилiстичні функції граматичної категорії числа.

Категорія відмінка іменника, граматичний зміст та засоби вираження. Система відмінків сучасної української мови. Кличний відмінок у відмінковій парадигмі української літературної мови. Історичні зміни в системі відмінювання іменників.

Парадигматичні типи формозміни іменників. Поняття про парадигму іменника. Принципи поділу іменників за парадигматичними ознаками на відміни та групи в сучасній та праслов'янській мовах. Особливості відмінювання іменників I відміни. Особливості відмінювання іменників II відміни. Особливості відмінювання іменників III та IV відмін. Невідмінювані іменники.

Визначення прикметника як частини мови. Морфологічна будова та граматичні ознаки прикметника. Короткі і повні, членні й нечленні, стягнені та нестягнені форми прикметників (з історичними коментарями). Лексико-граматичні розряди прикметників та принципи їх розмежування. Проміжні розряди прикметників. Семантико-морфологічні особливості якісних прикметників. Співвідносна та неспіввідносна міра вияву ознаки якісних прикметників. Ступені порівняння якісних прикметників (з історичними коментарями). Лексико-семантичні категорії відносних прикметників. Присвійні прикметники, їхні ознаки. Відмінювання прикметників твердої й

м'якої групи (з історичним поясненням). Особливості відмінювання прикметників на *-лиций*. Субстантивація прикметників. Утворення прикметників від географічних назв.

Визначення числівника як частини мови. Погляди мовознавців на числівник. Граматичні ознаки числівника. Класифікація числівників за морфологічною будовою (з історичними коментарями). Класифікація числівників за семантикою. Відмінювання числівників (з історичним поясненням). Синтаксичні параметри числівників. Стилiстичні особливості числівниково-іменних сполук.

Займенник як частина мови. Місце займенника в системі частин мови (історія питання). Поділ займенників на розряди за значенням. Особливості займенникових парадигм (з історичними коментарями). Явище прономіналізації в сучасній українській мові. Стилiстичні функції різних розрядів займенників.

Дієслово як самостійна частина мови і як система дієслівних форм. Лінгвальний статус і граматичні особливості інфінітива (з історичним коментарем). Поділ дієслів на класи (з історичними коментарями).

Загальнодієслівні граматичні категорії. Типи дієслівних уворень, їхні граматичні ознаки та синтаксичні функції. Загальнодієслівна категорія виду, засоби її вираження. Видові пари дієслів. Одно- та двовидові дієслова. Загальнодієслівна категорія стану, способи та засоби її вираження. Загальнодієслівна категорія перехідності й неперехідності, способи та засоби її вираження.

Дієслівна категорія способу, засоби її вираження. Історія утворення форм умовного та наказового способів. Дієслівна категорія часу, засоби її вираження. Значення часових форм. Історія форм майбутнього, минулого та давноминулого часів. Вторинні форми часу дієслова. Дієслівна категорія особи, засоби її вираження. Безособові дієслова. Дієслівна категорія роду, засоби її вираження. Дієслівні парадигми (з історичними коментарями).

Стилiстичні аспекти дієслівних категорій.

Дієприкметник і проблема його лінгвального статусу (з історичною довідкою). Граматичні ознаки дієприкметників. Активні і пасивні дієприкметники. Історія творення й синтаксична роль дієприкметникових форм. Перехід дієприкметників у прикметники.

Дієприслівник і проблема його лінгвального статусу. Граматичні ознаки дієприслівників. Історія творення й синтаксична роль дієприслівників. Перехід дієприслівників у прислівники та прийменники.

Дієслівні форми на *-но*, *-то*, їхні граматичні ознаки, історія творення та синтаксичні функції.

Визначення прислівника як частини мови. Розряди прислівників за значенням і походженням. Класифікація прислівників за синтаксичною функцією. Загальна характеристика атрибутивних прислівників. Ступені порівняння атрибутивних прислівників. Емоційно забарвлені прислівники. Творення прислівників (від прикметників, іменників, числівників, займенників, дієслів). Перехід у прислівники інших частин мови

(адвербіалізація). Перехід прислівників у прийменники, сполучники, частки. Питання про слова категорії стану в лінгвістиці. Загальна характеристика предикативних прислівників. Загальна характеристика модальних прислівників.

Службові частини мови. Функційна характеристика службових слів.

Прийменник як службова частина мови. Погляди мовознавців на прийменник. Розряди прийменників за структурою. Утворення прийменників від інших частин мови. Семантико-стилістичні особливості вживання прийменників. Полісемія прийменників. Омонімія прийменників. Синоніміка прийменників. Уживання прийменників як засобу милозвучності української мови.

Сполучник як службова частина мови. Основні підходи до визначення статусу сполучника. Сурядні та підрядні сполучники. Сполучні слова та їхня відмінність від сполучників. Перехід повнозначних слів у сполучники. Розряди сполучників за структурою. Багатозначність і синонімія сполучників.

Частка як службова частина мови. Проблема лінгвального статусу часток. Функції часток. Розряди часток за значенням. Перехід інших частин мови у частки (партикуляція). Правопис частки *не* з різними частинами мови.

Вигук як особливий лексико-граматичний розряд слів. Класифікація вигуків за значенням і структурою. Перехід самостійних слів і словосполучень у вигуки. Звуконаслідувальні слова. Синтаксична характеристика вигуків. Дієслівна зв'язка.

СИНТАКСИС. Синтаксис як розділ граматики. Предмет і об'єкт синтаксису. Зв'язок синтаксису з іншими мовознавчими дисциплінами.

Основні одиниці синтаксису: синтаксема, словосполучення, речення, надфразна єдність. Синтаксема – мінімальна одиниця синтаксису, типи синтаксем. Питання про синтаксичні одиниці, більші за речення. Текст. Типи зв'язного мовлення. Речення і словосполучення як окремі синтаксичні одиниці. Речення і висловлення. Речення і фраза.

Словосполучення. Граматичне значення, структурні схеми й типи словосполучень. Проблема сурядних словосполучень. Класифікація словосполучень за лексико-граматичним принципом. Поділ словосполучень за будовою. Розмежування вільних синтаксичних словосполучень і фразеологічних одиниць. Функції словосполучення. Способи вираження синтаксичних відношень – суб'єктних, об'єктних, атрибутивних, апозитивних, комплетивних, обставинних, синкретичних – у словосполученні.

Прислівні та неприслівні зв'язки в синтаксисі. Типи підрядного зв'язку. Засоби вираження підрядних зв'язків. Узгодження: повне (власне-граматичне), неповне та інші види узгодження (сміслове, умовно-граматичне, асоціативно-граматичне). Кореляція, її різновиди (повна, неповна).

Керування як тип підрядного зв'язку. Сильне і слабе, варіативне і неваріативне, посереднє і безпосереднє керування. Відмінкове прилягання та

власне прилягання як типи підрядного зв'язку. Типологія неприслівних синтаксичних зв'язків на рівні речення (предикативний, сурядний, детермінантний, напівпредикативний, пояснювально-уточнювальний, тяжіння).

Семантико-синтаксичні відношення в підрядних словосполученнях: атрибутивні, об'єктні, обставинні, апозитивні, синкретичні.

Речення. Визначення речення. Речення і судження. Предикативність, модальність і темпоральність – основні ознаки речення. Співвідношення об'єктивної та суб'єктивної модальності в реченні. Аспекти вивчення речення: формально-граматичний, семантико-синтаксичний, комунікативний. Поняття про актуальне членування речення.

Класифікація речень. Типи речень за комунікативною настановою (розповідні, питальні, спонукальні, бажальні), способом вираження та характером предикативних відношень. Стверджувальні й заперечні (частково- та загальнозаперечні), стверджувально-заперечні речення. Окличні й неокличні речення. Прагматичні типи речень. Класифікація речень за будовою.

Просте речення як монопредикативна одиниця. Поняття про мінімальну структурну схему та парадигму простого речення. Дієслівні, субстантивні, ад'єктивні, партиципні, адвербіальні, інфінітивні речення. Двоскладні та односкладні речення. Типи речень за повнотою реалізації структурної схеми.

Предикативний центр речення. Головні члени речення, їх відповідність членам судження. Номінативні підмети, засоби їх вираження. Підмети-словосполучення, їх класифікація та засоби вираження. Інфінітивні підмети. Простий дієслівний присудок – координований і некоординований. Простий дієслівний ускладнений присудок. Складений дієслівний присудок. Поняття про суб'єктний та об'єктний інфінітиви. Засоби вираження допоміжних компонентів складеного дієслівного присудка. Особливості граматичної будови іменних двоскладних речень. Іменний складений присудок. Типи зв'язок. Засоби вираження іменної частини. Ускладнені форми складених дієслівного та іменного присудків. Тире між підметом і присудком у простому реченні.

Поширювачі структурної схеми речення. Історія вчення про другорядні члени речення. Прислівні та неприслівні поширювачі. Детермінанти: основні ознаки та класифікація. Дуплексиви: основні ознаки та класифікація. Прислівні поширювачі об'єктного типу (прямі, непрямі), засоби їх вираження. Прислівні поширювачі означального типу (узгоджені, неузгоджені), засоби їх вираження. Прислівні поширювачі обставинного типу (місця, часу, причини, мети, умови, допусту, способу дії), засоби їх вираження. Прикладка як присубстантивний означальний поширювач, засоби її вираження. Правопис прикладок. Синкретичні члени речення, їхні різновиди. Причини синкретизму. Синтаксична синонімія у сфері вираження поширювачів структурної схеми речення.

Односкладні речення. Питання про односкладні речення та їх

класифікація в мовознавчій науці. Особливості формально-синтаксичної й семантико-синтаксичної структури односкладних речень. Типи дієслівних односкладних речень. Означено-особові, неозначено-особові та узагальнено-особові речення. Безособові речення. Інфінітивні речення. Односкладні речення іменного класу – номінативні, генітивні, квантитативно-генітивні. Синонімія двоскладних та односкладних речень. Стилістичні функції односкладних речень.

Порядок слів у реченні. Граматичне значення і стилістична роль порядку слів. Поняття про інверсію.

Мовленнєві аспекти теорії речення. Повні та неповні речення. Статус неповних речень у системі синтаксичних одиниць. Типи неповних речень (контекстуальні, ситуативні, еліптичні). Парцельовані речення. Обірані речення. Вільні синтаксеми. Пунктуація в неповних реченнях.

Поняття про комунікати, речення нечленовані і фразеологізованої структури. Види комунікатів, їхні стилістичні функції.

Поняття про просте ускладнене речення. Речення із сурядними (відкритими та закритими) рядами словоформ. Речення з напівпредикативними зворотами (субстантивними, ад'єктивними, партиципними), пунктуація в таких реченнях. Речення з пояснювально-уточнювальними зворотами. Розділові знаки при уточнювальних зворотах. Речення зі звертаннями. Функції звертань. Поняття про вокативні речення. Речення зі вставними і вставленими конструкціями. Функційно-семантичні групи вставних компонентів. Основні правила пунктуації в простому ускладненому реченні, формально-семантичні (корелативні) співвідношення з іншими типами речень – простих і складних.

Складне речення. Загальна характеристика складного речення. Формально-синтаксична, семантико-синтаксична та комунікативна організація складних речень. Засоби зв'язку предикативних частин. Питання класифікації складних речень. Логіко-граматична, формально-граматична та структурно-семантична класифікації складних речень. Типи синтаксичних зв'язків і семантико-синтаксичних відношень у складних реченнях української мови. Стилістичні функції складних речень.

Складносурядні речення в сучасній українській мові: визначення, проблема класифікації, функції. Складносурядні речення відкритої та закритої структур, засоби вираження семантико-синтаксичних відношень між предикативними одиницями. Пунктуація в складносурядних реченнях.

Складнопідрядні речення, особливості їх будови. Засоби вираження синтаксичних зв'язків і семантико-синтаксичних відношень у складнопідрядних реченнях. Класифікація складнопідрядних речень. Складнопідрядні речення нерозчленованої структури (загальна характеристика). Займенниково-співвідносні речення. Складнопідрядні речення з прислівним зв'язком (граматичного і семантичного типів). Складні речення з підрядними присубстантивними й прикомпаративними. Складні речення з підрядними з'ясувальними. Складнопідрядні речення розчленованої структури (загальна характеристика). Складнопідрядні

речення часу. Складні речення з підрядними мети. Складні речення з підрядними умови. Складнопідрядні речення причини. Складнопідрядні допустові речення. Складнопідрядні наслідкові речення. Складнопідрядні порівняльні речення. Складнопідрядні зіставлювальні речення. Складнопідрядні речення відносно-поширювальні. Пунктуація в складнопідрядних реченнях.

Складні безсполучникові речення: визначення, питання класифікації, функції. Складні безсполучникові речення відкритої та закритої структур. Складні безсполучникові речення закритої типізованої і нетипізованої структур, їхні різновиди. Пунктуація в складних безсполучникових реченнях. Формально-семантичні (корелативні) співвідношення складних безсполучникових речень з іншими типами складних речень.

Складні ускладнені речення. Елементарні й неелементарні складні речення. Питання про структурно-семантичне ускладнення складних речень. Ускладнені складносурядні речення. Складнопідрядні речення ускладненої структури (з кількома підрядними). Ускладнені складні безсполучникові речення. Складні синтаксичні конструкції з сурядним, підрядним та безсполучниковим зв'язками. Період та його стилістичні можливості. Пунктуація в періодах. Поняття про складне синтаксичне ціле (ССЦ). Контекстуальні (семантико-синтаксичні) відношення та засоби зв'язку між його компонентами. Ланцюговий та паралельний зв'язок речень у ССЦ. Структурні типи складних синтаксичних цілих.

Абзац як композиційно-комунікативна одиниця, його роль у членуванні тексту. Співвідношення між абзацами і складними синтаксичними цілими.

Текст як лінгвістична категорія. Характерні ознаки тексту. Конструкції прямої і непрямой мови. Діалог. Полілог. Невласне пряма мова. Цитація та її форми.

Нові явища в синтаксисі сучасної української мови. Конструкції експресивного синтаксису, їхній стилістичний потенціал.

ПУНКТУАЦІЯ. Принципи української пунктуації. Структура речення та пунктуація. Інтонація речення та пунктуація. Система розділових знаків, їхні функції. Основні пунктограми української мови. Поняття „авторські розділові знаки”.

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ. Мова та мовлення в житті людини. Основні комунікативні ознаки культури усного та писемного мовлення (правильність, точність, логічність, різноманітність, чистота, доречність, достатність і ясність). Мовленнєвий етикет українців.